

LİBYA DEVLETİ

KUYUMCULUK SEKTÖRÜ PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

Tarih : 23 Mart 2025

Raporu Hazırlayan: Trablus Ticaret Müşavirliği

1. Ülke Pazarında Kuyumculuk Sektörü

Libya'da petrol ana gelir kaynağı olsa da altın gibi kıymetli metaller de milli servetin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ham altının alımı ve satımı sadece Libya Merkez Bankasının yetkisindedir.

Özel sektörün altın dış ticareti, sadece işlenmiş kalemlerle sınırlandırılmıştır. Yarı işlenmiş ve hurda altının ihracatına, ancak takıya dönüştürülmek amacıyla Ülke dışı çıkışına izin verilmektedir. Libya Merkez Bankası, 2023 yılında 30 ton ekleyerek ulaştığı 116,6 ton'luk altın rezervle, Afrika'da 4. ve Arap dünyasında 6. sıraya yükselmiştir. Bu rezerv, Merkez Bankası toplam rezervlerinin yaklaşık %10,43'ünü oluşturmaktadır.

<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/gold/reporter/lby>

Değerli metallerin, ekonomik belirsizliğe karşı giderek daha fazla bir korunma aracı olarak görüldüğü küresel ölçekte, Merkez Bankasının altın rezervleri ve henüz ekonomiye kazandırılmamış rezervler, Libya'yı ekonomik potansiyele sahip bir Ülke olarak konumlandırmaktadır. Milli Madencilik Şirketinin yetkilileri, henüz kesin tespiti yapıp ekonomiye kazandırılmamış Ülkenin güney bölgesinde zengin altın rezervlerinin bulunduğunu ifade etmektedir.

Libya kamuoyu, söz konusu rezervlerden çıkartılan ve sınır komşuları Sudan, Çad ve Nijer'den tedarik edilen yüksek miktarlarda işlenmemiş ve yarı işlenmiş altının, yerel aktörler tarafından kayıt dışı ticaretinin yapıldığına ve paranın aklanmasında kullanıldığına ilişkin yaygın kanaate sahiptir.

Altın takı, birçok Libyalı için popüler bir yatırım aracı ve ziynet eşyası olmaya devam etmektedir. Ebeveynler, kızlarının yapacakları evlilik için yeterli mücevhere sahip olduğundan emin olmak ister. Mücevher yoksa evlilik de yoktur yaklaşımı, değerli takıların, çeyiz olmazsa olmaz parçasını oluşturmaktadır. Mücevher, sosyal statü kazandırır ve finansal istikrarı temsil eder. Bir kadına boşanma, dul kalma veya diğer finansal zorluklara karşı bir güvencedir.

Libya mücevherlerinin en dikkat çekici özellikleri, Libyalı kadınların bol miktarda taktığı parçalarda kendisini gösteren çok farklı stiller ve sanatsal becerilerdir. Çoğu kadın mücevherlerinin bir kısmını günlük olarak takmaktadır. Ancak, en prestijli baş süsleri, büyük kolyeler ve broşlar, toplum festivalleri veya düğünler gibi önemli etkinlikler için saklanmaktadır.

Daha eski mücevher stilleri Mısır, Tunus ve diğer Akdeniz kültürleriyle temastan kaynaklanmıştır. Libya yerlisi Arap, Amazigh ve Yahudi Zanaatkarlar, bu özellikleri kendi geleneksel stilleriyle birleştirerek yeni modeller geliştirmiştir. Dekoratif motifler ve şekiller sembolik anlamlar taşımaktadır. Örneğin eller (khmesa), kuşlar (usfur), balıklar (al-hut), yıldızlar ve ay (nejma wa hilal), yılanlar, semenderler, çam ağaçları ve asmalar gibi hayvan ve bitki motifleri yaygın olarak kullanılmıştır. Bu sembollerin, kötü ruhlara ve kıskançlığa karşı koruma sağladığı düşünülmektedir. Spiraller, zikzak çizgiler, üçgen şekiller ve göz şekilleri de yaygındır ve hepsi de koruma sağlamayı amaçlamaktadır.

Trablus'taki bazı müzelerde, geleneksel Libya mücevherlerinden oluşan küçük koleksiyonlar sergilenmektedir. Ancak, nadir ve ilgi çekici parçaların çoğu, dünyanın birçok ülkesine dağılmış özel koleksiyoncular tarafından tutulmaktadır.

<https://libyaherald.com/2016/03/libyan-ethnic-jewellery-a-traditional-industry-rooted-in-tripoli-and-other-libyan-cities-for-many-generations/>

1.1. İlgili Sektörde Üretim

Eski dönemlerde geleneksel imalatın yoğun olduğu Trablus, Bingazi ve Misurata gibi büyük şehirlerde, halen oldukça sınırlı sayıda merdiven altı yerlerde faaliyet gösteren zanaatkarlar söz edilse de altın takı imalatı, Türkiye başta olmak üzere Ülke dışında yapılmaktadır. Klasik stillerin talep görmemesi nedeniyle az üretilmekte ve eritilip modern tarz modellere dönüştürülmektedir. Günümüzde, Trablus'un Eski Kentindeki (Medina Kadima) altın pazarında ve kuyumcu dükkanlarında modern tarzda ürünler sergilenmektedir. Az sayıda atölyede, pres makinaları kullanılmakta ve telkari teknikleriyle imalat yapılmaktadır. Altın ve gümüş, resmi olarak Trablus ve Bingazi'de damgalanmaktadır.

Becerikli zanaatkarları ve atölyeleriyle ünlü Trablus, tarihsel olarak sadece Libya'nın farklı bölgeleri için değil, aynı zamanda Akdeniz ülkeleri ile Orta Afrika arasında da bir ticaret merkeziydi.

Osmanlı döneminin sonlarına doğru kurulan ve yakın zamana kadar metal işçiliği de dahil olmak üzere çeşitli el sanatlarında gençleri eğitime işlevini sürdüren Trablus'taki en etkili eğitim merkezi Madrasset Al-Funun wa Al-Sanaiya Al-Islamiya idi. Osmanlı Medresesi olarak da bilinen bu merkezde, çok sayıda profesyonel kuyumculuk ve gümüşçülük ile diğer geleneksel alanlarda zanaatkarlar yetiştirilmiştir. Günümüzde Osmanlı Medresesinde herhangi bir faaliyet gösterilmemektedir.

Ülkede henüz tam olarak tespiti yapılamamış altın rezervleri, ilk defa güneydoğu Libya'da Kufra Bölgesi'ndeki Jabal Arkanue'de ve güneybatı Libya'da Yahia bölgesindeki Adrar'da ortaya çıkarılmıştır. Son zamanlarda, altın ve diğer kıymetli metallere yönelik el işçiliği madenciliğinin, güneydoğu Libya'da Mısır ve Sudan sınırlarına yakın ve güneybatıda Cezayir, Çad ve Nijer sınırları boyunca belirgin şekilde arttığı belirtilmektedir.

<https://libyaherald.com/2016/03/libyan-ethnic-jewellery-a-traditional-industry-rooted-in-tripoli-and-other-libyan-cities-for-many-generations/>

<https://pubs.usgs.gov/myb/vol3/2020-21/myb3-2020-21-libya.pdf>

1.2. Ortalama Piyasa Fiyatları

Libya'da fiyatlar, tüm dünyada olduğu gibi küresel ekonomik koşullar, jeopolitik olaylar ve arz ve talepteki değişimler gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilmektedir. Ülkede rejim değişikliği sonrasında ortaya çıkan siyasi ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle ve özellikle iç çatışmaların olduğu dönemlerde altın ve gümüş piyasasında dalgalanmalar olabilmektedir. Bununla birlikte, kıymetli metaller birçok Libyalı için her zaman önemli bir yatırım aracıdır. Altın borsası henüz kurulmamıştır. Fiyatlar, Uluslararası borsalar baz alınarak serbest piyasada belirlenmektedir.

2025 Yılı Mart Ayı'nda gram cinsinden ortalama piyasa fiyatları; 24 ayarda 640 LYD-Libya Dinarı (128 Dolar), 21 ayarda 548 LYD (110 Dolar) ve 18 ayarda 470 Libya Dinarı (94) olarak gerçekleşmiştir.

Libya'nın ikincil piyasasında, kullanılmış 18 ayar altının gramı 420 LYD ile 450 LYD arasında işlem görmektedir. Kullanılmış 21 ayar altının gramı 470 LYD ile 510 LYD arasında değişmektedir.

<https://www.libyanexpress.com/gold-prices-rise-in-libya-amid-global-fluctuations/>

1.3. İlgili Sektörde Üretici Yerli Firmalara ve Üretici Birlikleri/Derneklerine İlişkin Bilgiler

2021 Yılında Libya Sanayi ve Madencilik Bakanlığı, ilk altın arama iznini ABD merkezli Blue Castle Mining Co. şirketine vermiştir. Ülkenin Güneydoğu Bölgesi Kufra- Jabal Arkanue'da ve Güneybatı Bölgesi Yahia-Adrar'da tespit edilen rezervlerin ruhsat kapsamında olduğu, ancak, söz konusu şirketin henüz fiilen faaliyetlerine başlamadığı belirtilmektedir.

Altın ve diğer kıymetli metallerin elde edilmesinde, genellikle kayıt dışı yollarla el işçiliği madenciliği yöntemi kullanılmaktadır. Son yıllarda, belirtilen yöntemlerle, Mısır ve Sudan sınırlarına yakın bölgeler ile Cezayir, Çad ve Nijer sınırları boyunca altın çıkartma faaliyetlerinin belirgin bir şekilde artığına işaret edilmektedir. Birleşmiş Milletlerin raporuna göre, Libya'nın güney bölgesindeki altın ocaklarında çok sayıda Afrikalı düzensiz göçmen çalıştırılmaktadır.

<https://libyareview.com/44326/un-libya-central-to-regional-gold-trafficking/>

Sektörde oldukça az sayıda ve eski yöntemlerle (zanaatkarlık) faaliyet gösteren dükkân tarzı iş yerleri olsa da, modern makina-teçhizat ile imalat yapan işletmelere rastlanılmamıştır. Bu bağlamda, Üretici Birlikleri ve/veya Dernekleri de bulunmamaktadır.

1.4. Kuyumculuk Sektöründe Perakende ve Toptan Satışlara İlişkin Bilgi

Perakende pazarı, pazarı domine eden az sayıda markalı yerel mağaza zincirinin güçlü varlığıyla kendisini göstermektedir. Trablus, Bingazi ve Misurata şehirlerinde zincir AVM'ler yerine küçük çaplı Alış-Veriş Merkezlerinin sayısı giderek artmaktadır. Ülkenin rejim değişikliği sonrasında süre gelen ekonomik istikrarsızlık nedeniyle satınalma gücünde düşüşler yaşanmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu Alış-Veriş Merkezlerinde butik tarzda kuyum dükkanları da yaygınlaşmaktadır.

Trablus'un Eski Kentindeki (Medine Kadime) altın pazarında ve kuyumcu dükkanlarında modern tarzda parçalar sergilenmektedir.

Artan kamu personel sayısı, ücretler ve aile fertlerinin sayısına göre petrol gelirlerinden ATM kartlarına yüklenen tutarlar ile eski rejim döneminde baskılanmış 40 yıllık talep, pazarı canlı halde tutmaya devam etmektedir.

2. Ülkenin Sektörde Dış Ticareti

Trademap verilerine göre 2023 Yılında, özel sektör tarafından Ülke dışında işlenmek üzere toplamda 802 milyon dolar hurda ve yarı işlenmiş altın ihracatı gerçekleştirilmiştir. İhracatının 746 milyon dolarlık kısmını (%93) BAE'ye, 53 milyon dolarını ise Türkiye'ye (%6,6) yapmaktadır.

Diğer taraftan, yerel aktörler üzerinden yüksek miktarlarda ham altın ihracatı ve transit ticaretinin kayıt dışı yollarla yapıldığına inanılmaktadır.

Libya, altın takıda net ithalatçıdır. 2023 Yılında 479 milyon dolar ithalatla dünyada 31.sıradadır. Altın takı, en çok ithal edilen 5.üründür. Türkiye 378 milyon dolarla Ülkenin ithalatında %79 payla ilk sırada yer almaktadır. Ardından % 14'lük payla Birleşik Arap Emirlikleri (23,1 milyon dolar) gelmektedir.

2.1. Kuyum Sektöründe Libya'nın En Fazla İthalat Gerçekleştirdiği İlk 10 Ülke (2023)

	Ülke Adı	İth. Değeri (Milyon \$)	Miktar* (ton/kg...)	Oran (%) (İthalat Değeri/Toplam İthalat)
1	Türkiye	378		79
2	Birleşik Arap Emirlikleri	69		14
3	Diğer	32		7
	Toplam	479		100

*Miktar bilgisinin bulunması mümkünse

Kaynak: Trademap

2.2. Kuyum Sektöründe Libya'nın En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği İlk 10 Ülke (2023)

	Ülke Adı	İhr. Değeri (Milyon \$)	Miktar * (ton/kg...)	Oran (%) (İhracat Değeri/Toplam İhracat)
1	Birleşik Arap Emirlikleri	746		93
2	Türkiye	53		6,6
3	Diğer	3		0,4
	Toplam	802		100

*Miktar bilgisinin bulunması mümkünse

Kaynak : Trademap

2.3. Kuyum Sektöründe Libya'nın Altılı Tarife Bazında En Fazla İthalat Yaptığı Ürünler (2023 Milyon \$)

Gümrük Tarife Kodu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	İthalat Değeri (\$)	Türkiye'den İthalatı (\$)	Türkiye'den İthalatının Payı (%)
711319	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli, metallere kaplama metallere): Diğer Kıymetli Metallerden Olan Mücevherci Eşyası	409	370	90
710812	Altın (diğer işlenmemiş şekillerde olanlar, para yerine kullanılmayan)	59	0	0
711311	Gümüşten mücevherci eşyası, aksamı (kıymetli metallere kaplı/yaldızlı/değil)	8	8	100
Diğer		3	0	0
Toplam		479	378	79

Kaynak: Trademap

2.4. Kuyum Sektöründe Libya'nın Altılı Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı Ürünler (2023 Milyon \$)

Tarife Pozisyonu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	İhracat Değeri (\$)	Türkiye'ye İhracatı (\$)	Türkiye'ye İhracatının Payı (%)
710812	Altın (diğer işlenmemiş şekillerde olanlar, para yerine kullanılmayan)	799	53	6,63
Diğer		3	0	0
Toplam		802	53	6,60

Kaynak : Trademap

3. Sektörde Ülkemizden İhracat (Değer ve Miktar)

TUİK verilerine göre, 2023 yılında Libya'ya olan toplam ihracatımız 3,3 milyar dolardır. 385 milyon dolar olan mücevherci eşyası ve aksamı ihracatımız (%95 altın takı, %5 mücevher) ise tek başına Ülkenin toplam sektör ithalatının %80'nini oluşturmaktadır. Aynı yıl itibariyle, ülkeden işlenmemiş/yarı işlenmiş altın ithalatımız da 52 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan, ilgili yerel firma yetkilileri ile yapılan görüşmede, "Ülkenin Fiili Sektör Dış Ticaretinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu sektör dahil, ihracatı yapılan ürünlerimizin önemli bir kısmı, Libya üzerinden başta Tunus, Cezayir ve Fas olmak üzere diğer Afrika ülkelerine gönderilmektedir.

3.1. Sektörde Ülkemizin Libya'ya İhracatı (1.000 \$)

Gümrük Tarife Kodu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	2020	2021	2022	2023	2024
711319	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli, metallere kaplama metallere): Diğer Kıymetli Metallerden Olan Mücevherci Eşyası	108,369	394,498	373,336	384,367	356,235
710239	Elmaslar (işlenmiş olsun olmasın, fakat mihlanmamış veya takılmamış) Sanayide Kullanılmayan Diğer Elmaslar	165	23	129	0	338
TOPLAM		108,534	394,521	373,465	384,367	356,573

Kaynak: TUİK

3.2. Sektörde Ülkemizin Libya'ya İhracatı (Miktar Ton)*

Gümrük Tarife Kodu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	2020	2021	2022	2023	2024
711790	Diğer Taklit Mücevherci Eşyası (Adi Metaller Hariç)	7	13	12	14	4
711311	Gümüşten Mücevherci Eşyası Ve Aksamı (Kıymetli Metallerle Kaplı Veya Yaldızlı Veya Değil)	3	7	14	11	10
711319	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallerden veya kıymetli, metallerle kaplama metallerden): Diğer Kıymetli Metallerden Olan Mücevherci Eşyası	3	9	8	8	6
TOPLAM		13	29	34	33	20

*Miktar bilgisinin bulunması mümkünse

Kaynak: Trademap

4. Sektörde İhracat Yoluyla Pazara Giriş

4.1. Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

Libya'da nüfusun ve ekonomik hareketliliğin en yoğun olduğu şehirler Trablus ve Bingazi'dir. Ülkenin 7 milyona yakın nüfusun 4,5 milyon civarındaki kısmı bu iki şehirde yaşamakta olup, ekonomik ve ticari faaliyetlerin de önemli bir kısmı Trablus ve Bingazi'de gerçekleşmektedir.

4.2. Sektörde Önde Gelen Firmalar ve Pazarın Yapısı

Başlıca Kuyum Mağazaları	Genel Ticaret Platformları
https://makhrram.com/	https://bazarat.live/
https://www.walidgaja.ly/#/	https://prestoeat.com/
https://algrewjewellery.ly/#/	https://baahy.com/
https://bofadel.com/	https://jibli.ly/
https://brghathi.com/	https://almatjar.ly/
https://lafijewelry.com/	https://ly.opensooq.com/ar
https://www.facebook.com/Elkhurmany.jewellery	Kuyum Çarşıları
https://www.facebook.com/toohaelshagaab	Sooq Almushir
https://www.facebook.com/laith.jewellery	Tripoli Gold Center
https://www.facebook.com/Alramlyj	Nofleen Gold Center
https://www.facebook.com/konoozJewelry	Janzor Gold Center
https://www.facebook.com/jwaher.jewelry/	Misurata Gold Center
https://www.facebook.com/Alameen.jewelry	Sharaa dubai Gold Center
https://www.facebook.com/barghathi.jewelry	Bingazi Döviz ve mücevher çarşı
https://www.facebook.com/AldroqueJewellery/	
https://www.facebook.com/zhartalmdaantripoli	
https://www.facebook.com/Ghassanjewelry.ly1	
https://www.facebook.com/laith.jewellery	
https://www.facebook.com/goldelfarar/	
https://www.facebook.com/essamelshiafi	

4.2.1. İlgili Oda/Birlik/Dernek/STKlar ve İletişim Bilgileri

Sektörün bağımsız Oda ve STK şeklinde bir örgütlenmesi yoktur. Her ilin Ticaret ve Sanayi Odası bünyesinde Komite şeklinde yapılanmıştır.

4.2.2. Varsa İthalatçı Firma Bilgisi Alınabilecek Açık Kaynaklar

Firma ticari sicil kayıtları, Libya Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı ile Ticaret ve Sanayi Odaları gibi ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından tutulmaktadır. Ancak, bu kayıtlar ve telefonlar dahil iletişim bilgileri genellikle güncel değildir. Ülke standartlarına göre büyük sayılabilecek holding ve firmalar dışında WEB ve e-posta adresleri kullanılmamaktadır. Ayrıca, gerek siyasi ve gerekse kültürel nedenlerle ülkede adres bilgisi belirgin değildir. Bu nedenle, yerel firmalarla e-posta ve telefon üzerinden ticari ilişkilerin kurulmasından genellikle sonuç alınmamaktadır. Bu itibarla, gerçek ve tüzel kişilerin yaygın olarak kullandığı facebook vb. sosyal medya platformları ve whatsapp uygulaması üzerinden iletişim kurulmasında fayda görülmektedir. Libyalı ithalatçılar, genellikle Türkiye gibi başlıca tedarikçi ülkelerde ki fuar ve fabrikaları ziyaret ederek bağlantı kurmayı tercih etmektedir.

Libya Merkez Bankası, şeffaflık politikası gereği son 3 yılı aşkın dönemlere ilişkin akreditif izni verdiği ithalatçıların listesini (<https://tr-tr.facebook.com/CentralBankofLibyav>) linki kullanılarak aşağıdaki resmî internet sayfası üzerinden yayınlamaktadır.

<https://cbl.gov.ly/micifaf/2024/06/%D8%A7%D8%B9%D8%AA%D9%85%D8%A7%D8%AF%D8%A7%D8%AA-%D9%85%D9%86-11-%D8%AD%D8%AA%D9%89-16-%D9%85%D8%A7%D9%8A%D9%88-2024.pdf>

Arapça listede ithalatçının unvanı, sektörü, yabancı para cinsinden ithalatın tutarı ve yerel aracı banka bilgileri yer almaktadır. Güncel listelerin (genellikle 2 haftada bir olmak üzere) yayınlanmasına devam edilmektedir. Listede yer alan firmalarla, yaygın olarak kullanılan facebook platformu üzerinden iletişim kurma imkânı bulunabilir.

4.3. Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler

İthalat uygulamaları, Libya Merkez bankasının (www.cbl.gov.ly) 2005/1 sayılı kanun kapsamında yayımladığı 2023/11 sayılı Genelge ve ilgili diğer mevzuatı ile “2010/23 Sayılı Ticaret ve 2010/10 Sayılı Gümrük” Kanunlarına istinaden çıkartılan Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının Kararları (<https://lawsociety.ly/en/>) kapsamında yürütülmektedir.

4.4. Sektörde sevk öncesi inceleme zorunluluğu var mıdır? Varsa yetkilendirilmiş gözetim şirketleri hangileridir?

Genel olarak, akreditif açılabilmesi ve açılmış akreditifler için kullanılan dövizin kullanımına ilişkin olarak Libya Merkez Bankası, yayımladığı 2015/19 sayılı karar kapsamında, Libya'ya ithal edilen tüm ürünler için, Sevk Öncesi İhracat Sertifikasının (Certificate of inspection) alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu amaçla, Libya Merkez Bankası, Uluslararası Denetim Şirketi olan SGS Türkiye'yi yetkilendirmiştir.

Libya Merkez Bankasının 2023/11 sayılı Genelgesi gereğince altın kalibrasyon sertifikası ve muayene şirketi tarafından düzenlenen sertifika sevk öncesi ithalatta istenen belgelerdir. İthalat aşamasında, yolcu uçak biletinin örneği, biniş kartları, altın satın alma sözleşmesi, ihracat

beyannamesi, nihai gümrük beyannamesi, ihracatçının Ticaret veya Sanayi Odası Faaliyet Belgesi, Menşe Şahadetnamesi gerekli belgelerdir.

4.5. Sektördeki Önemli Fuarlar (milli katılım olup olmadığı) ve Tarihleri

Her Yılın ilk Ay'larında Başkent Trablus'ta Zokhruf Altın, Mücevher ve Saat Fuarı düzenlenmektedir. Butik tarzda Mahari Radisson Blu Otel'inde gerçekleştirilen fuarın tüm katılımcıları, Ülkenin önde gelen yerel firmalarıdır. 2024 Yılı'nda düzenlenen Fuara 14 firma katılmıştır. Fuarda, "Libya in Gold" sloganıyla takı tasarım yarışması da düzenlenmektedir. Katılımcılarla ayrı ayrı yapılan görüşmede, yetkililerin tamamı, geçici ihracat kapsamında hurda ve yarı işlenmiş altınlarını Türkiye'de nihai ürüne dönüştürerek hem iç ve hem de çevre ülke pazarlarına sunduklarını belirtmiştir.

<https://libyaherald.com/2021/12/zukhrif-gold-and-jewellery-expo-15-to-17-january-2022-tripoli-launches-jewellery-set-design-competition/>

Bingazi'de ise ilk defa Uluslararası Altın, Mücevher ve Değerli Taşlar Fuarı düzenlenmiştir. Bingazi Fuar Alanında 15-18 Ocak 2024 tarihlerinde düzenlenen etkinlik, Genel Yatırım Teşvik ve Özelleştirme İşleri Otoritesi'nin resmi sponsorluğu ve desteği altında gerçekleştirilmiş ve eş zamanlı olarak tasarım ve atölye çalışmaları yapılmıştır. Adı uluslararası olsa da ilk defa düzenlenen bir etkinlik olması nedeniyle fuar katılımcıları tamamen yerli firmalardan oluşmuştur.

Her iki fuar da butik ve yerel firmaların katılımıyla düzenlenmektedir. Özellikle Bingazi Fuarı'nın önümüzdeki yıllarda uluslararası nitelikte bir etkinliğe evrileceği değerlendirilmektedir.

4.6. Sektör firmalarına hitap eden ve gerçekleştirilmesi planlanan ticaret heyetleri

Bazı yerel firma temsilcileriyle yapılan görüşmelerde, önde gelen ve pazarı elinde tutan firmaların ihracatçılarımızla doğrudan temasları olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle, mevcut durumda, alım heyeti veya sektörel ticaret heyet ziyaretleri düşünülmemektedir.

4.7. Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi

Ülkemiz ile Libya arasında bir Serbest Ticaret ve Tercihli Ticaret Anlaşmaları bulunmamaktadır. Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EOA) müzakerelerine 6-8 Eylül 2009 tarihlerinde Trablus'ta başlanmıştır. Müzakerelerin 5'inci turu 24-25 Ekim 2010 tarihlerinde Trablus'ta gerçekleştirilmiştir. Ancak, Ülke'de yaşanan ve 2011 yılında rejim değişikliği ile sonuçlanan iç çatışmalar nedeniyle müzakerelere devam edilememiştir.

Libya'nın Sahel-Sahra Devletleri Topluluğu (CEN-SAD) ve Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA), Büyük Arap Serbest Ticaret Bölgesi (GAFTA), Arap Mağrip Birliği'nin (AMU) Serbest Ticaret Anlaşmaları ile Fas ve Ürdün ile İkili Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

4.8. Lojistik (nakliye süresi, en fazla tercih edilen taşıma modları, güzergahlar v.b.)

Sektörün lojistiği, özelliği gereği yolcu beraberli ve havayolu ile gerçekleştirilmektedir. THY, İstanbul'dan Başkent Trablus ve Bingazi'ye karşılıklı seferler düzenlemektedir. Yerel Havayolu Şirketlerinin de Trablus, Misurata ve Bingazi'den İstanbul'a karşılıklı uçuşları bulunmaktadır.

4.9. Dağıtım Kanalları

Sektörde, genel olarak toptan dağıtım kanalları kullanılmaktadır. Üst segmentte markalı ürün tercihinde önemli bir artış var. Marka bilinirliği ve marka bağlılığı az olmakla beraber artış eğilimindedir. Cadde mağazacılığı ön plandadır. Trablus ve Misurata'da henüz büyük ölçekli AVM bulunmamaktadır. Son yıllarda Bingazi'de 2 adet nitelikli AVM faaliyete geçirilmiştir. Kentlerin en önemli merkezlerinde gösterişli mağazalar ve Trablus'ta Osmanlı Çarşısı gibi yerlerde geleneksel kuyumcu dükkanları üzerinden doğrudan tüketiciye perakende satışlar yapılmaktadır. Mağaza ve dükkân sahipleri ithalatı birinci elden yapmaktadır. Marka haline gelmiş işletmelerin Trablus, Bingazi, Misurata ve Sebha gibi büyük kent merkezlerinde birden fazla mağazaları bulunmaktadır. AVM mağazacılığına geçilmesi halinde olumlu tepkilerin alınacağı değerlendirilmektedir.

4.10. E-Ticaret (Sınır Ötesi E-Ticaret/E-İhracat)

İnternet Erişimi: Libya'da yaklaşık 11 milyon mobil abonelik bulunmaktadır. Bu da %169'luk bir penetrasyon oranını temsil etmektedir. WEB trafiğinin %63'ü cep telefonları üzerinden sağlanmaktadır. Devlet sermayeli 2 mobil operatör, mobil internet kullanımına öncülük etmeye çalışan şirketlerdir. Ev ve iş bilgisayarları en çok kullanılan ikinci cihazlardır. Ancak, ev internet bağlantısının maliyeti hala yüksektir ve bu da özellikle büyük kentsel alanların dışında yaşayanların internete erişimini zorlaştırmaktadır. Özellikle kadınlardaki sınırlı bilgisayar okuryazarlığı, erişimin önünde bulunan başlıca engeldir.

7,1 milyon nüfusa sahip Ülkenin %49,4'ü kadın, %50,6'sı ise erkektir. Data Reportal verilerine göre sosyal medya kullanıcısı 2024 Yılında 5,9 milyona ulaşarak toplam nüfusun %85'i oluşturmaktadır.

E-ticaret pazarı: E-ticaret, gelişme aşamasındadır. Amazon UK ile iş birliği yapılarak kullanıcıların Libya dinarı üzerinden online alışveriş yapmalarına ve bunların Ülkede teslim edilmesine imkan tanıyan Libyan Spider ve Wecard gibi bazı e-ticaret şirketleri faaliyet göstermektedir.

Ülkenin Fİntech ve İnovasyon Stratejisi olmasına rağmen henüz uluslararası standartlarda etkin bir sistem kurulamamıştır. Bununla birlikte, Libya Merkez Bankası'nın finansal katılımı teşvik stratejisi ve bu kapsamda elektronik ödeme hizmetlerini geliştirme planı doğrultusunda, Anında Ödeme Hizmetleri "LYPay" ve "OnePay" Elektronik Ödeme Platformlarını, 2024 ortalarından itibaren uygulamaya geçirmiştir.

Bu platformlar, güvenli, standartlaştırılmış API'ler (Application Programming Interface) ve kolaylaştırılmış ödeme süreçleri aracılığıyla gerçek zamanlı fon transferlerini garanti etmektedir. Finansal katılımı teşvik etmek ve ödeme altyapılarını modernize etmek için geliştirilen uygulamalar, Libya'nın gelişen dijital bankacılık ekosisteminde kritik bir yapı taşı oluşturmaktadır.

Libya Merkez Bankası verilerine göre 01/01/2025 - 23/01/2025 tarihleri arasında gerçekleşen LYPay ve OnePay Anında Ödeme Hizmetlerine ait işlem sayıları şu şekildedir:

- LYPay'de bireysel ve ticaret erbabı abone sayıları sırasıyla 1.364.284 ve 14.122 iken; işlem sayısı (Satın Almalar + Transferler) 56.636 ve işlem değeri (Satın Almalar + Transferler) 507.607.717 LYD olarak gerçekleşmiştir.

- OnePay'de ise toplam Satış Noktası (POS) terminalleri 45.067, yararlanıcı hesaplar 330.180, aktif ticaret erbabı 30.604, işlem değeri 1.134.304.290 LYD, işlem sayısı 219.676 ve müşteri sayısı 2.497.063 olmuştur.

Diğer taraftan, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı tüzel kişiliğe haiz Libya Ticaret Ağı LTNET'in (<https://ltnet.ly/en/>) sitesinden de görüleceği gibi, İdare'nin başlıca görev ve sorumlulukları arasında; ticaretin kolaylaştırılması kapsamında dijital dönüşümün temin edilmesi, bu amaçla; iç-dış ticaret, gümrük, bankacılık-finans ve ilgili diğer Bakanlık, Kurum ve Kuruluşlar arasında entegrasyonun sağlanarak tek pencere sisteminin kurulması, e-ticaret platformlarının ruhsatlandırılması, ticari veri tabanlarının oluşturulması, tüketicilere sağlıklı ve güvenilir ürün ve hizmetlerin sunulması, bu kapsamda gerekli bilişim ve iletişim altyapısının kurulması ve ilgili personelin eğitimi gibi faaliyetler yer almaktadır. Bununla birlikte, İdare, kuracağı dijital sistemi, ilgili uluslararası kurum ve kuruluşlarla entegre etmeyi de planlamaktadır.

LTNET 2022 verilerine göre kurum tarafından tüm sektörlerde 1.500 online mağazaya izin verilirken, e-ticarette Aylık ziyaretçi sayısı 791.000'in üzerine çıkmıştır. Bunun yaklaşık 682.000'i genel perakende oluştururken, 14.000'i ise üst segment tüketici grubuna ait ürünlerdir. Sektöre ait e-ticaret verileri elde edilememiştir.

E-ticaretin zorlukları ve Fırsatlar: Nakliye ve teslimata ait fiziksel altyapı yeterli görülse de e-ticaret üzerinden yapılan alışverişlerde tüketiciyi koruyacak yasal altyapı ve uygulayıcı kurumlar henüz etkin değildir. Libya Gümrük İdaresi, e-ticarete ilişkin işlemlerin yürütülmesinde ve dış ticaret istatistiklerini izlemede yeterli teknik altyapıya ve personele henüz sahip değildir. Yerel e-ticaret siteleri ve uygulamaları, alıcıların ihtiyaç ve beklentilerini kısmen karşılayabilmektedir. Pazara özel olarak uyarlanmış yazılım ve entegrasyon çözümlerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Anketler, tüketicilerin %60'ının, çevrimiçi satıcıların gerçekliğinden ve güvenilirliğinden endişe duyduğunu göstermektedir. Bu bakımdan alış-veriş güvenilirliği, hala, e-ticaret ekosisteminin gelişmesinde en önemli engel olarak öne çıkan unsurların başında gelmektedir. Bant genişliği sınırlamaları ve bağlantı sorunları sıklıkla karşılaşılan önemli sorunlar arasındadır.

<https://www.linkedin.com/pulse/challenges-opportunity-libyas-e-commerce-jurney-omar-ashagi-wufwc>

Özel sektörü giderek güçlenen Libya, Afrika ülkeleri için transit merkez olma yolunda hızla ilerlemektedir. Ülkede E-ticaret ekosistemi henüz başlangıç aşamasındadır. Bu durum, tedarikçi olarak ilk sırada yer alan Ülkemizin, genelde marka e-ticaret platformlarının ve özelden sektörde öne çıkan markalarımızın, yerel muhataplarıyla işbirliği yapmalarının önünde önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Ayrıca, yazılım sektörümüz için de fırsat oluşturan ve blokzincir projelerimize entegre olma potansiyeli olan, Libya'nın ticari dijital dönüşümü ve personel eğitimi konusunda işbirliğine yönelik bir çerçeve anlaşmasının gündeme getirilmesinde fayda görülmektedir.

4.10.1. Ülkedeki Pazaryerleri

Ülkede, etkin bir dağıtım kanalı olabilecek hem kuyum sektöründe ve hem de genelde kurumsallaşmış E-Pazar platformları henüz faaliyet göstermemektedir. Bununla birlikte, güçlü bir kullanıcı tabanına sahip olan Facebook ve Instagram gibi sosyal medya platformlarına yatırım yapmak etkili bir pazarlama stratejisi olabilir.

Başlıca Yerel Genel Platformlar

<https://prestoeat.com/>

<https://baahy.com>

<https://jibli.ly>

<https://almatjar.ly> <https://ly.opensooq.com/ar>

Genel Yabancı Platformlar

Shopify
Magento
WooCommerce
BigCommerce
PrestaShop
Demandware

4.10.2. Özel Günler, Bayramlar vb. (2025 Yılı)

S. NO.	TARİH	AÇIKLAMA	GÜN ADI
1	17 Şubat 2025	MİLLİ 1. Kaddafi rejimine karşı Libya Devrimi'nin başladığı gündür. 2. "Millî Gün" olarak kutlanmaktadır.	Libya Devrim Günü (2011 Şubat Devrimi)
2	30 Mart-01 Nisan 2025	DİNİ Tarih hicri takvime göre değişiklik gösterebilir.	Ramazan Bayramı
3	1 Mayıs 2025	RESMİ	İşçi Bayramı
4	06-09 Haziran 2025	DİNİ Tarih hicri takvime göre değişiklik gösterebilir.	Kurban Bayramı
5	28 Haziran 2025	DİNİ Tarih hicri takvime göre değişiklik gösterebilir.	Hicri Yılbaşı
6	16 Eylül 2025	MİLLİ Libya Kahramanı Çöl Aslanı lakaplı Ömer Muhtar'ın İtalyan işgaline karşı verdiği mücadele esnasında 1931 yılında idam edilerek şehit edildiği gündür.	Şehitler Günü
7	08 Ekim 2025	MİLLİ Libya'da Polis Teşkilatının kuruluş yıldönümüdür (1964). İçişleri Bakanlığınca "Polis Günü" olarak kutlanmaktadır.	Polis Günü
8	23 Ekim 2025	MİLLİ 1. 23 Ekim 2011 tarihinde Kaddafi rejiminin yıkıldığı ve özgürlüğün ilan edildiği gündür. 2. "Millî Gün" olarak kutlanmaktadır.	Kurtuluş Günü
9	24 Aralık 2025	MİLLİ 1. Libya'nın 1951 yılında Fransız ve İngiliz idaresinden kurtularak bağımsızlığını ilan ettiği gündür. 2. "Millî Gün" olarak kutlanmaktadır.	Bağımsızlık Günü

4.10.3. En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

Facebook, Instagram, Tiktok ve X en sık kullanılan sosyal medya platformlarıdır. Diğer alanlarda olduğu gibi kuyumculuk sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin tamamına yakınının medya hesabı bulunmaktadır.

4.10.4 E-Ticaretteki Gümrük Vergileri ve Muafiyetleri

E-Ticarete özgü tarife bulunmamaktadır. Sektör dahil, istisnalar dışında ithalatta %5'lik tek gümrük vergisi tarifesi uygulanmaktadır.

4.10.5. E-Ticarete Yönelik Düzenlemeler

Elektronik ticaret faaliyet ve işlemleri 2022/6 sayılı E-Ticaret Kanunu (<https://lawsociety.ly/en/legislation/law-no-6-of-2022-concerning-electronic-transactions/>) kapsamında yürütülmektedir. Temel kanun niteliğinde olan düzenlemenin, genel olarak uluslararası standartlarla uyumlu olduğu söylenebilir.

Libya Ticaret Ağı Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı Libya Ticaret Ağı LTNET (<https://ltnet.gov.ly/en/>), dijital dönüşümü sağlamak ve bu bağlamda, ticaret sektörü için ulusal bir veri tabanı oluşturmak, dış ticaret işlemlerini kolaylaştırmak, e-ticareti geliştirmek ve eğitimlerle personel ihtiyacını gidermek amaçlı bir kurumdur. Online pazaryeri platformları ile mağaza izinleri bu kurumdan alınmaktadır.

Libya Merkez Bankası (<https://cbl.gov.ly/en/>) LYPay ve OnePay ödeme sistemlerini uygulamaya geçirmiştir.

4.10.6. E-Ticarete Yönelik Lojistik Hizmetleri (Hızlı kargo ve sipariş karşılama hizmetleri (fulfillment) sunan firmalar v.b.)

İstanbul merkezli firmalar

<https://www.tripolionline.com.ly/en> ,
<https://karanfilonline.com/> ,
<https://hw1.ly/tr>
<https://alfareslojistik.com/tr>

Libya'da yerleşik platformlar

<https://tabadull.com/>
<https://rightway-logistics.com/>

4.11 Tanıtım ve Pazarlama

Alım heyetleri, temsilcilik ve ofis-mağaza açma, franchising verme (bu faaliyetleri sadece yerel gerçek/tüzel kişiler yapabilmektedir), yerli ortak edinme, heyetler haricinde ülkenin hem doğusuna ve hem batısına (en önemli 5 şehrine) rehber eşliğinde yapılacak kişisel ziyaretler ile Libyalı tüccarların rahatlıkla Türkiye'yi ziyaret edip mal alımlarını doğrudan yapmaları önem arz etmektedir.

Libya pazarı, fiyata karşı duyarlıdır. Libyalıların Türk firmalarına ve mallarına ilişkin imajı genel olarak olumludur. Marka tescili konusunda Türk firmalarının talebi artmıştır. Ülkede marka tescili yapılabilmektedir. Ancak uygulama sürecinde keyfi uygulamalara bağlı sıkıntılı süreçler yaşanabilmektedir. Taklit malların piyasada rahatça satılması nedeniyle ucuz ve taklit malların yarattığı haksız rekabet ile karşılaşılabilir. Bununla birlikte, Libya pazarında fiyata duyarlılığın yanı sıra kaliteli mallara olan ilgi de belirleyici olmaktadır.

Sahraaltı komşu ülkeler başta olmak üzere, Tunus ve Cezayir dahil re-export/transit ticaret konusu hem kamu ve hem de özel sektörün gündemindedir. Libyalı ithalatçıların stratejik hedefi Afrika pazarıdır.

4.12. Sektörde Tüketici /Alıcı Tercihleri ve Son Trendler

Libya, geleneksel takılara ev sahipliği yapan Afrika ülkelerinden biri olmasına rağmen bu durumu yansıtan kaynak yetersizliğine dikkat çekilmektedir. Bununla birlikte ülkenin özellikle bedevi geleneklerini yansıtan mücevher/takı mirası hakkında Libya'lı yazar Hala Ghellali'nin 2024 Yılında yayınladığı "Libya Mücevherleri ve Süslemeleri" kitabının önemli bir boşluğu doldurduğu belirtilmektedir. Kitap, pazarın tüketici tercihlerini yansıtmaması, sektör atölyelerini, takı kullananların dünyasını ve Trablus'taki düğün geleneklerini içermesi bakımından önemli bir kaynak eserdir.

Takı, tüm dünyada olduğu gibi Libyalı kadınların hayatlarında da çok uzun zamandan beri önemli bir rol oynamıştır. Her mücevher parçası ele alınırken; tarihi dönemler referans alınmakta, dilsel kökenle ilişkilendirilmekte, yerel adlarla sunulmakta, şiirlere ve şarkılara göndermelerde bulunmaktadır. Bu bakımdan, takılara, takıları aşan anlamlar yüklenmektedir.

Ebeveynler, kızlarının yapacağı evlilik için yeterli mücevhere sahip olduğundan emin olmak ister. Kadının maddi güvencesini teşkil eden ve çeyiz en önemli parçası olan altın takı, aynı zamanda bir sosyal statünün de simgesidir. Prestijli baş süsleri, büyük kolyeler ve broşlar, toplum festivalleri veya düğünler gibi önemli etkinliklerde kullanılan statü amaçlı kullanılan takılardır.

Tarih boyunca Libya mücevherleri, eğitimli zanaatkarlar tarafından karmaşık el işçiliğiyle imal edilen altın, gümüş ve yarı değerli taşlardan oluşmuştur. Özellikle Mısır ve Güney Tunus başta olmak üzere komşu ülkelerde üretilen takılar, Libya imalatçılarının mücevher tasarımını etkilemiştir.

Zengin zanaatkarlara sahip olan Trablus, tarihsel olarak sadece Libya'nın farklı bölgeleri için değil, aynı zamanda Akdeniz ülkeleri ile Orta Afrika arasında da bir ticaret merkezi olarak işlev görmüştür. Gümüşçülerin ve kuyumcuların çarşısı olan Suq Siagha Al-Dab wa'l Fudha, "altın ve gümüş üzerinde en iyi ve en karmaşık sanatla çalışan harika zanaatkarlar" olarak tanımlanan zanaatkarları barındırmaktaydı.

Eski dönem zanaatkarları, lonca tipi olarak örgütlenmiştir. Amin Al-Suq olarak adlandırılan Başkan, Loncaya ait en saygın üyeler arasından seçilirdi. Bu kişi, tüm üyelerin temsilcisi olarak hareket eder ve gerektiğinde yerel yetkililerle onların adına pazarlıklar yapardı. Ayrıca alıcıların haklarını ve satın aldıkları gümüş veya altının kalitesini garanti ederdi. Amaç, hırsızlığı veya sahteciliği önlemektir.

Libya ve Kuzey Afrika'daki mücevherlerde, genellikle filigran, emaye, niello (kakma olarak kullanılan bakır, gümüş ve kurşun sülfürlerin siyah karışımı), delme ve gravür gibi farklı teknikler kullanılmaktadır. Libya gümüşü özellikle gravürleri ve filigranıyla tanınırken, Kuzey Afrika'nın diğer bölgeleri, özellikle Cezayir ve Fas, siyah, mavi, yeşil ve sarı renkte ve yarı değerli renkli taşlarla iyi ayrıntılı emaye mücevherleriyle ünlüdür.

Günümüzde, Trablus'ta küçük çaplı işyerlerinde faaliyet gösteren atölyeler bulunmaktadır. Ancak, iş çevreleri atölye tipi imalata girmek yerine eski altın takıları ülke dışında işlemek suretiyle pazara sunmayı tercih etmektedir. Bu nedenle, Ülkede altın takı imalatı yok denecek kadar azdır. Trablus'un Eski Kentindeki (Medina Kadima) altın pazarında ve kuyumcu mağazalarında daha modern parçalar sergilenmektedir.

<https://bedouinsilver.com/jewelry-adornment-libya/>

<https://libyaherald.com/2016/03/libyan-ethnic-jewellery-a-traditional-industry-rooted-in-tripoli-and-other-libyan-cities-for-many-generations/>

Trablus'taki en etkili eğitim merkezi (ve resmi olanı) Osmanlı döneminin sonlarına doğru kurulan ve yakın zamana kadar metal işçiliği de dahil olmak üzere çeşitli el sanatlarında gençleri eğitime işlevini sürdüren Madrasset Al-Funun wa Al-Sanaiya Al-Islamiya idi. Birçok profesyonel kuyumcu ve gümüşçü ile diğer geleneksel zanaatkarlar becerilerini bu okulda öğrendiler, bazıları bugün hala aktiftir. Bu okulun faaliyetleri, eski rejim tarafından durdurulmuştur.

Libya'da temsiliği olan TİKA gibi kuruluşlarımızın, Mücevher İhracatçıları Birliği ile birlikte, bu okulda eğitim ve atölye faaliyetlerinin yeniden başlatılması hususunda çalışma yapmalarında fayda görülmektedir.

4.13. Sektörde Vergiler (gümrük vergisi, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, ilave gümrük vergisi, anti dumping vergisi v.b.)

Müzik aletleri gibi sınırlı sayıda bazı ürünler dışında, ithalatta; sektör dahil, %5 oranında tek gümrük vergi tarifesi uygulanmaktadır.

4.14. Varsa Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

İşlenmiş altının ithalat karşılığı döviz transfer işlemleri, Libya Merkez Bankasının yerel ticari bankalara yönelik yayımladığı 2023/11 sayılı Genelge kapsamında yürütülmektedir.

Özel sektörün altın ithalatı, sadece işlenmiş kalemlerle sınırlandırılmıştır. İthalatçı, sadece tek yerel ticari banka kullanabilir. İthalat bedelleri; Libya'da faaliyet gösteren ticari bankalar üzerinden ve sadece yurtdışında faaliyet gösteren; "Londra merkezli ABC-Arab Banking Corporation, Roma merkezli UBAE- Union of Arab and European Banks, İstanbul merkezli ATBANK-Arab Turkish Bank ve BAE (Abudabi) merkezli ARBIFT-Arab Bank for Investment and Foreign Trade Bank" Bankalara transfer edebilir. Bu bankalar, kısmen veya tamamen Libya Merkez Bankasına ait olan Libyan Foreign Bank'ın iştirakidir.

İthalatçı, en fazla, tek seferde 2 ve yıllık 15 milyon dolar veya eşdeğeri döviz karşılığı işlenmiş altını ithal edebilir.

Yerel bankalar, faturada yer alan verilerin ihracatçı ülkeden alınan gözetim sertifikası ve ihracat beyannamesi ile uygunluğu konusunda gerekli özeni göstermekle yükümlü tutulmuştur. Ana yükümlü ise ithalatçıdır.

İhracatçı, kaçakçılık ve kara para aklama gibi suç sayılan ve şüphe uyandıran yasa dışı işlemlerde bulunmayacağını, noter tasdikli akredite bir zözleşme ile taahhüt eder.

Ülkeye işlenmiş altın ihracatı, sadece havayolu ile yapılabilir. İthalatçı, bir önceki sevkiyata ait gerekli tüm belgeleri ibraz etmeden, bunları teminata bağlamadan ve yerleşim onayını almadan yeni bir ithalat işlemi başlatamaz. "Uçak bilet örneği, biniş kartları, altın satın alma sözleşmesi, altın kalibrasyon sertifikası, ihracat beyannamesi, muayene şirketi tarafından düzenlenen sertifika, nihai gümrük beyannamesi, ihracatçının Ticaret ve/veya Sanayi Oda Kaydı ve Menşe Şahadetnamesi" ibrazı istenilen belgelerdir.

5. İhracatçılarımızı Bekleyen Fırsatlar

- Libya'nın Güney Bölgesinde ve komşuları Çad, Sudan ve Nijer sınır bölgelerinde ortaya çıkartılması beklenen altın gibi değerli metal rezervler
- Afrika'ya yönelik transit ticaret potansiyeli
- 2011 yılından itibaren yatırımların yapılamaması
- Özel sektörün dinamizminin artması ve giderek güçlenmesi
- Özel sektörün üretim/hizmet alanında yatırım yapma isteği
- 1.800 km kıyı şeridi
- Petrol-Gaz alanındaki büyük yatırımlara olan ihtiyaç
- Lojistik
- Bankacılık ve finans kurumları arasında işbirliği
- Kamu kurum ve kuruluşlarının yetersiz yazılım-bilişim altyapısı
- Hidrokarbon alanında işbirliği
- Hizmet sektörüne ve kalifiye insan kaynağına duyulan ihtiyaç

6. İhracatçılarımızı Bekleyen Tehditler

- Sektör ticaretindeki yüksek kayıt dışılık
- Uluslararası standartlarda olmayan ödeme sistemleri
- Ticari bankaların ve dış ticaret işlemleri üzerinde güçlü yetkisi olan Libya Merkez Bankasının piyasaya müdahalesi
- Havacılık sektörünün sigorta kapsamı dışında tutulması
- Fiilen, yürütme yasama askeri ve merkez bankasının doğu-batı şeklinde bölünmesine bağlı istikrarsızlık
- Karar alma sürecindeki gecikmeler
- Vizeler
- Finansman sıkıntısı, Kayıpları
- Uluslararası standartlarda olmayan mevzuat altyapısı

7. Vize

Libya'ya seyahat edecek umuma mahsus pasaport hamili vatandaşlarımız Ülkeye girişlerinde vizeye tabidir. Bununla birlikte, Libya makamlarınca; 18 yaşından küçük ve 45 yaşından büyük umuma mahsus pasaport hamili vatandaşlarımızın Libya'ya giriş vizesinden muaf tutulmasına ve Ülkemiz İş İnsanlarına 1(bir) yıllık müteaddit giriş vizesi ita edilmesine karar verilmiştir.

Ülkede fiilen Doğu-Batı şeklinde fiili bölünmüşlük vardır. Bingazi gibi Doğu Bölgesine yapılacak seyahetlerde, Ülkenin Başkent Trablus gibi Batı Bölgelerinin geçerli olan resmi vize aranmamaktadır. Bunun yerine, Askeri Güvenlik Belgesi adı altında bir belge istenmektedir. Bu belge, yabancıların Bölgede yerleşik muhatapları tarafından ilgili kurumdan bir ücret karşılığında alınabilmektedir.

8. Kuyumculuk Sektöründe İhracatın Artırılması için Firmalara Öneriler

Pazarın önde gelen bazı yerel firmalarının yekilileri ile yapılan görüşmelerden; ikinci el hurda altınların çoğunlukla Türkiye'de işlendiği, işlenmemiş ve yarı işlenmiş altının büyük bir kısmının ise Dubai'ye gönderildiği, Türk firmalarının altın takıya dönüştürülecek söz konusu altını Dubai'den almak mecrubiyetinde kaldığı anlaşılmıştır.

Bu çerçevede, Ülkemizin teşvik edici düzenlemeler yapması halinde, uzun vadede 5 milyar dolarlık hacme ulaşma potansiyeli olan kuyum sektörü ticareti yönünün doğrudan Türkiye'ye kayabileceği değerlendirilmektedir.

Esnek davranış katsayısı yüksek olan Libya'lı ithalatçı, ihracatımıza konu diğer ürünlerde olduğu gibi, alternatif tedarikçilere rahatlıkla yönelebilmektedir. Kurumsal tedbirlerin alınmaması halinde, işlenmiş altın takı ihracatında liderliğini açık ara sürdürdüğümüz pazarın kaybedilmesi riski ile karşı karşıya kalılabileceği düşünülmektedir.

9. Belirtilmesinde Fayda Görülen Diğer Hususlar

Birleşmiş Milletler ile Libya Güvenlik ve Askeri Çalışmalar Merkezi, Raporlarında; Libya'yı yasa dışı göçmenlerin Afrika-Avrupa geçiş merkezlerinden biri olarak göstermektedir. Ülke, ayrıca, ekonomik, ticari ve mali konularda da kayıt dışılıkla ilişkilendirilmektedir. Para transferleri gibi mali işlemler ile petrol ve türevleri, değerli metaller, motorlu araçlar ve elektronik eşya, kayıt dışılığa konu edilen başlıca ürünler olarak gösterilmektedir. Kayıt dışılık, sıklıkla yerel basında yer alan ana gündemlerden birini teşkil etmektedir.

Ayrıca, Libya'da 2011 yılında gerçekleştirilen rejim değişikliği sonrasında yaşanan ve hala devam eden siyasi, askeri, idari ve mali istikrarsızlığa bağlı olarak sıklıkla keyfi uygulamalarla karşı karşıya kalılabilmektedir. Bu itibarla, söz konusu kayıt dışı faaliyetler de göz önünde bulundurularak, firmalarımızın bu Ülke ile yapacağı ticari ve ekonomik faaliyetlerde temkinli hareket etmesi önem arz etmektedir.

10. Genel Değerlendirme

Sektör ihracatımızda 2023'e göre 2024 yılında %7'lik bir düşüş yaşanmıştır. Bunun başlıca nedeninin, işlenmek üzere Libya'dan ithal edilen işlenmemiş/yarı işlenmiş altının uluslararası standartların dışında değerlendirilmek suretiyle 2023'te getirilen mevzuat düzenlenmesi olduğu belirtilmektedir.

Diğer taraftan, işlenmek üzere Türkiye'ye götürülen altın ile ihracata konu altın takı/mücevher, yolcu beraberinde götürülüp getirilmektedir. Bu bağlamda, sektör ihracatımızın artışına engel olan hususlardan birinin de güvenli kargo taşımacılığının olmayışdır. THY'nin Trablus ve Bingazi'ye sefer başlatması önemli bir gelişmedir. Ancak, yerel firmaların hala uluslararası sigorta sisteminin kapsamı dışında tutulan yerel havayollarını tercih etmesi nedeniyle güvenli kargo taşımacılığında söz edilememektedir.

Ayrıca, Ülkenin mevcut bankacılık sisteminden kaynaklı sektöre yönelik akredif gibi güvenli ödeme sistemlerinin yetersizliği de nedenler arasında gösterilmektedir. Sektörün önde gelen yerel firmaları tarafından; altının, Çin ve Hindistan örneklerinde olduğu gibi Afrika'da bir ödeme aracı olarak kullanılması önerilmektedir.

Ülke'nin Güney Bölgesindeki altın rezervleri, ürünlerimiz için Afrika'da transit ülke konumunda olması gibi hususlar gözönünde bulundurularak, Libya'ya sektör ihracatımızın daha fazla artırılmasını teminen; ödeme sistemlerinin belirginleştirilerek etkin hale getirilmesi, yolcu beraberisi gibi uygulamalarda yaşanan sıkıntıların giderilmesi ve mevzuat değişikliklerinde yukarıda gündeme getirilen hususların dikkate alınmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

11. Kaynakça

<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/gold/reporter/lby>
<https://libyaherald.com/2016/03/libyan-ethnic-jewellery-a-traditional-industry-rooted-in-tripoli-and-other-libyan-cities-for-many-generations/>
<https://libyaherald.com/2016/03/libyan-ethnic-jewellery-a-traditional-industry-rooted-in-tripoli-and-other-libyan-cities-for-many-generations/>
<https://pubs.usgs.gov/myb/vol3/2020-21/myb3-2020-21-libya.pdf>
<https://www.libyanexpress.com/gold-prices-rise-in-libya-amid-global-fluctuations/>
<https://libyareview.com/44326/un-libya-central-to-regional-gold-trafficking/>
<https://cbl.gov.ly>
<https://tr-tr.facebook.com/CentralBankofLibyav>
<https://lawsociety.ly/en/>
<https://libyaherald.com/2021/12/zukhrif-gold-and-jewellery-expo-15-to-17-january-2022-tripoli-launches-jewellery-set-design-competition/>
<https://ltnet.gov.ly/en/>
<https://www.linkedin.com/pulse/challenges-opportunity-libyas-e-commerce-journey-omar-ashagi-wufwc>
<https://lawsociety.ly/en/legislation/law-no-6-of-2022-concerning-electronic-transactions/>
<https://ltnet.gov.ly/en/>
<https://bedouinsilver.com/jewelry-adornment-libya/>
<https://libyaherald.com/2016/03/libyan-ethnic-jewellery-a-traditional-industry-rooted-in-tripoli-and-other-libyan-cities-for-many-generations/>